

Verdensborgeren

Filosoffen Peter Kemp indleder sin bog om Verdensborgeren med et citat af Emanuel Kant fra dennes forelæsninger Om Pædagogik i 1803:

”Forældre sørger for huset, fyrsterne for staten. Ingen af dem har som overordnet mål det, som er bedst for verden, eller den fuldkommenhed, som menneskeheden er bestemt til, og som den også har anlæg for. Udkastet for en opdragelsesplan må imidlertid gøres kosmopolitisk.”

Peter Kemp tilføjer umiddelbart efter citatet: ”Med andre ord: Idealet for dannelse og uddannelse skal ikke blot gælde hjemmet og staten, men være det, der er bedst for verden og menneskeheden, og således kan det kun bestå i at gøre barnet og eleven til verdensborger.”

Den danske konge lod i 1814 nedenstående formål for børneskolen skrive, og det viser klart, hvad Kant mente:

”Ved Børnenes Undervisning skal der i Almindelighed tages Hensyn til at danne dem til gode og retskafne Mennesker, i Overensstemmelse med den evangelisk-christelige lære; samt at bibringe dem de Kundskaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige for at blive nyttige Borgere i Staten.”

Det gode i enevoldskongens formål er, at børnene skulle dannes som ”ordentlige” mennesker. Den kerne har vi i samtlige reformer til dato bygget videre på. I enevoldskongens skole, skulle lærerne - som det ses - desuden ”*bibringe* børnene kundskaber og færdigheder”, der gjorde dem nyttige i staten. I Haarders nye lov skal lærerne ”*give* eleverne kundskaber og færdigheder”, hvilket er det samme. Med 1993-loven i hånden har lærerne skullet ”*fremme* elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer.”

De afgørende skolelove før 2. verdenskrig, herunder loven i 1903 og loven i 1937, bygger på dette grundlag. I 1961 får K. Helveg Petersen disse ord skrevet ind i Den Blå Betænkning: ”Ved siden af opdragelsen på nationalt grundlag må der sættes stærkt ind for at fremme børnenes internationale forståelse og for det mellemfolkelige arbejde”. Dermed var den internationale dimension i undervisningen indført. I 1975 og 1993 indskrives opdragelsen til demokrati i skolens formål, og folkeskolen har derfor, med tiltagende styrke, bygget sit virke på Hal Kocks forståelse af demokrati som livsform. Læreridealet i denne skole kan kun være ”den anti-autoritære autoritet”, altså en lærerpersonlighed, der kræver samme respekt fra eleverne, som han selv viser dem. En lærerpersonlighed, som derved kalder på det gode i eleven, og således kan ”*fremme* elevernes tilegnelse” af ikke blot kundskaber og færdigheder, men også arbejdsmetoder og udtryksformer. Det har taget generationer at nå hertil, men lige nu er der fare for, at der alligevel kastes vrang på den frihed og ligeværdighed, der er vundet.

I den enevældige stat troede man ikke på, at man kunne kalde på noget godt, som var eleven iboende, og det var hverken nyttigt at bibringe børnene arbejdsmetoder eller udtryksformer i

flertal, for medens udtryksformerne er forudsætningen for demokratiet og dets ytringsfrihed, er arbejdsformerne forudsætningen for den frihed, der giver alle talenter mulighed for at udfolde sig. I enevældens tid var der som bekendt ingen ytringsfrihed, og social mobilitet havde mildt sagt ikke høj prioritet. Med den nuværende lovændring skal eleverne - igen - blot tilegne sig kanoniserede kundskaber og færdigheder, men nu kræver markedskræfterne desuden social mobilitet. Derfor drejer det sig i dag om de kundskaber og færdigheder, som anses for nødvendige for at kunne overgå til næste instans i uddannelsessystemet og i sidste ende sikre væksten i nationalproduktet.

Principielt har vi hidtil nået reelle og langvarige forandringer i undervisningen, dens organisering og indhold ad tre veje:

1. Lovgivningsmagten har ændret folkeskoleloven og øvrige centrale bestemmelser vedrørende skolen samt læreruddannelsesloven.
2. Kommunerne har investeret i skolevæsenet, herunder i efteruddannelse om pædagogikken og dens begreber samt i de enkelte fags didaktik og metodik.
3. Kommunerne og skolerne har iværksat udviklingsprojekter, der kombinerer formidling af viden til lærerne med afprøvning af konkrete ændringer i undervisningens organisation, didaktik og metodik.

I de senere år er det blevet klart, at ændringerne, uanset de valgte veje, har givet for få reelle og blivende forandringer i skolens konkrete hverdag, og at udbyttet, målt på elevernes læring, enten ikke har været målbart eller, målt med andre målestokke end skolens eget formål, har været for dårlige. Især vedrørende ambitionen om at anvende skolen til at fremme social mobilitet, dvs. ændre en oplevet negativ arv som f.eks. manglende uddannelsesambitioner.

Derfor har lovgivningsmagten på niveau 1 valgt at centralisere forandringsprocessen og sammen med lovændringerne, påføre kommunerne krav om at gennemføre nationalt udviklede tests som evalueringværktøj og konkrete ændringer i indsatsen i skolerne som følge af resultaterne herfra. Lovgivningsmagten har desuden, via læreruddannelsesloven og love om efter- og videreuddannelse på niveau 2, for nogle år siden valgt at indføre prøver og eksaminer for at kontrollere, hvor meget viden og hvilke kompetencer de studerende på seminarierne og lærerne (og andre) på efter- og videreuddannelse har tilegnet sig i studieforløbet. Danmarks Pædagogiske Universitet har erstattet Lærerhøjskolen.

De forandringer, der for alvor bærer frugt i skolens hverdag, finder imidlertid sted på niveau 3, og her har det hidtil alene været kommunernes afgørelse, om der skulle evalueres, og hvilken form evalueringen i givet fald skulle have. Vi må konstatere, at udviklingsprojekterne oftest udelukkende har rummet selvevaluering, og at denne evaluering har haft form af en rapport, der sjældent har anvist, hvordan dette - lovende - projekt kunne blive permanent hverdag i skolen.

Det sidste kan vi imidlertid, uden skadevirkninger for "Skolen for Livet" og Verdensborgeren som dannelsesideal, ændre uden den centralisering og kontrol, som lovændringerne nu byder på. Ændringerne, kontrollen og den ulyksalige idé om resultatløns vil igen medføre kronede dage for

påfyldningspædagogikken, nu på forundringspædagogikkens bekostning. Men måske er der lys forude, for lovændringerne vil relativt hurtigt vise sig at modvirke - og ikke medvirke til - vækst i nationalproduktet. De gør heller ikke danskerne lykkelige, for vi er, bl.a. på grund af den nuværende skoleordning, et af verdens lykkeligste folk. Derimod risikerer de til gengæld at dræbe den kreativitet, den innovationsevne og den iværksætterånd, som ellers anses for yderst påkrævet, og som adskillige lande verden over frygter, at deres rigide skolevæsener, hverken nu eller i fremtiden, kan levere. Derfor kan det alligevel være nyttigt at udvikle begrebet Verdensborger som det nye dannelsesperspektiv på folkeskolens virke og samtidig – i respekt for den danske børneskoles snart 200 årige udvikling – fremlægge konkrete eksempler på, hvilke nye stier en skole med det perspektiv må betræde. Denne opgave kunne nye kommuner med ambitioner på dette felt, i samarbejde med regionale vidensinstitutioner, med fordel påtage sig.

Filosoffen Peter Kemp har, som nævnt, skrevet en bog om Verdensborgeren, og for at udfolde begrebet kan vi begynde hos ham og antage, at dette begreb til dato er det eneste svar, vi har på den udfordring, som globaliseringen udgør. Om Verdensborgeren skriver han tidligt i bogen: "Hvis man skal give en foreløbig bestemmelse af Verdensborgeren, kan man sige, at det er et menneske, der forstår sig selv som borger i to samfund: det nationale, som det er født ind i eller er optaget i – og det universelle, som det tilhører blot i kraft af at tilhøre menneskeheden". "Der er to værdier, du kan give dit barn med i tilværelsen. Den ene er rødder, den anden vinger", ved vi fra en indianerkultur, som den hvide mand uden sans for det gode og smukke liv sendte på rejse til de evige jagtmarker. I vor globale tidsalder, må undervisningen således have et internationalt perspektiv uden at give afkald på viden om den kultur, vi lokalt er rundet af. Sloganet "Tænk Globalt, handl Lokalt" får perspektiv ud over det miljømæssige, og undervisningen må foruden at fremme danskernes muligheder for at begå sig globalt, tillige indeholde konkrete handlemuligheder lokalt.

Målet med internationalisering på lokalt grundlag kunne være at fremme:

- En verdensborger, der både har lokal, national og international tilknytning og identitet i forhold hertil.
- En verdensborger, der har kundskab om geografi og historie på en sådan måde, at han/hun ser sit eget og andre landes muligheder og begrænsning i lyset heraf.
- En verdensborger, der har sprogkundskaber nok til at benytte sig af mulighederne for at uddanne sig, søge arbejde og rejse jorden rundt
- En verdensborger, der møder mennesker og andre lande og kulturer med åbenhed, interesse og respekt i bevidstheden om betydningen af egne værdier og kultur og med evne til at reflektere over mødet med andre og kulturers mangfoldighed.
- En verdensborger, der er optaget af spørgsmål om jordens ressourcer, forureningen og jordens forarmning og parat til at løse opgaverne i samarbejde med mennesker, der er forskellige fra ham selv, og ser anderledes på verden.
- En verdensborger, der er optaget af at sikre freden, medvirke til løsningen af mellem menneskelige konflikter og hjælpe mennesker i nød verden over.

Indsatsområder:

Disse mål forudsætter efteruddannelsesprogrammer for lærerne samt konkrete lokale udviklingsprogrammer, hvor skolerne oplever "frihed som det bedste guld", fordi de samtidig antager, at det er sandt, at "frihed forudsætter bundethed". Friheden består i at kunne vælge. Bundethed består i, at der ikke er frit valg på alle hylder, men mellem projekter, der tager udgangspunkt i følgende temaer i to skoleår:

- **Sundhed** med fokus på sund mad, bevægelse og partnerskab med foreninger og bevægelser i lokalsamfundet og regionen samt med udblik til verdens hungerområder og evt. samarbejde med Røde Kors og andre organisationer, der søger at modvirke hungerkatastrofers virkning.
- **Natur** med fokus på lokalsamfundets og regionens natur samt partnerskab med foreninger og bevægelser i lokalsamfundet med udblik til verdens naturkatastrofer og evt. oprettelse af katastrofelagre, som børnene leder opbygningen af og har tilsynet med.
- **Kultur** med vægt på egne og andres normer og værdier, medansvar for hinandens psykiske velvære og partnerskab med kulturinstitutioner, kulturpersoner og kunstnere og udsyn til andre kulturer.
- **Virksomhedsdrift** med fokus på innovation og iværksætteri samt partnerskab med erhvervslivet, dets organisationer, handelsskoler, erhvervskontorer, turistkontorer mv.

I alle fire tilfælde vil det være en styrkelse af projekterne, hvis de samtidig udvikler venskabsklasseprincippet i samarbejde med en venskabsklasse på skolen, på en anden skole i kommunen, i en anden kommune eller en venskabsklasse i et andet land. Projekterne skal efter to år evalueres med henblik på, at byrådene i de kommuner, der – uanset den centrale styring og kontrol – satser på Verdensborgeren som dannelsesperspektiv.

Udviklingsprojekterne organiseres forskelligt fra skole til skole som koncentrerede forløb i obligatoriske tværgående emner og på forskellige klassetrin med henblik på implementering i den fremtidige læseplan i kommunen. Kommunerne stiller konsulentstøtte til rådighed for skolerne, samarbejder med lokale eller regionale vidensinstitutioner, udarbejder konkrete succeskriterier, uddanner mentorer samt udvikler opfølgningsprocedurer og evalueringsmetoder.

Chresten Sloth Christensen
Børne- og Kulturdirektør
Skagen